

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. *Маргарита Иванова Чинова*, д.ю.н., професионално направление 3.6 Право, научна специалност Наказателнопроцесуално право (Наказателен процес) преподавател в СУ „Св. Климент Охридски”, Юридически факултет.

Назначена със заповед № РД-09-28 от 25.02.2022г. на Директора на Института за държавата и правото при БАН за външен член на научно жури по конкурса за защита на дисертационен труд на тема – *„Нарушения на процесуалните правила в досъдебната фаза на наказателния процес“*.

За присъждане на образователната и научна степен „доктор” с кандидат *Мартин Рачков Баев*, професионално направление 3.6 Право, Научна специалност Наказателнопроцесуално право (Наказателен процес).

Мартин Баев е завършил право във Варненския свободен университет „Черноризец Храбър“. Бил е разследващ полицай, а от 2018 г. до момента е съдия в районен съд – Бургас. През 2018г. е зачислен на докторантура задочна форма на обучение професионално направление 3.6 Право, научна специалност Наказателнопроцесуално право (Наказателен процес) със срок на обучение четири години и е отчислен с право на защита по надлежния ред.

В настоящия конкурс Мартин Баев участва с дисертационния труд – *„Нарушения на процесуалните правила в досъдебната фаза на наказателния процес“*. Той е в обем от 303 страници, включително съдържание и списък на използваните съкращения и библиографска справка. Състои се от увод, три глави с отделни параграфи, заключение и списък на използваната литература. Посочени са 432 бележки под линия.

Цитираната литература включва 126 заглавия на кирилица и латиница и осем интернет източници.

За постигане на целите и задачите на изследването са използвани различни подходи като историческият, сравнително-правният, нормативният и критико-аналитичният. Стилистично и езиково дисертационният труд е оформен правилно. Той се чете с лекота и изложението е лесно разбираемо.

Изследването на въпросите, свързани със съществените процесуални нарушения е наложително и актуално по няколко причини. В българската правна литература липсва подобно монографично изследване с аналогична тематика. Вярно е някои въпроси във връзка със съществените процесуални нарушения са поставяни на разглеждане, но само в контекста на едно или друго изследване по конкретен проблем. Освен това институтът на съществените процесуални нарушения има особено важно значение за наказателния процес. Този институт осигурява баланса на конкуриращи се интереси – от една страна е интересът на обществото да осигури преследване и наказване на лицата, извършили престъпни посегателства, а от страна е интересът на гражданите от защита на техните права и законни интереси. Този институт осигурява и друг баланс – между формата и формализма в правото, като един от основните философски въпроси и практики. Допускането на съществени процесуални нарушения може да блокира разкриването на обективната истина, както и да се отрази на справедливостта на наказателния процес като цяло по смисъла на чл.6 от ЕКЗПЧ. Освен това е нужно да се изясни новият подход на законодателя при опита му да уреди каталог на съществените процесуални нарушения на досъдебната фаза по чл.249, ал.4, т.1 и 2 НПК.

Дисертационният труд е от значение за доктрината най-вече във връзка с изследването на понятието за съществено нарушение на

процесуалните правила. В тази връзка са проучени и взети предвид трудовете на различни автори, а полемиката е точна и акуратна.

Дисертационният труд е от значение и за практикуващите юристи. Проучена е и анализирана практиката на националните съдилища, както и относимата практика на Европейския съд по правата на човека и Съда на Европейския съюз. Изследвана е съдебната практика и са дадени в тази връзка собствени разрешения за преодоляване на съществуващи противоречия.

Настоящият труд е от значение и за законотворческия процес. Направени са предложения за изменение и допълнение на съществуващата нормативна база. За почти всички предложения *de lege ferenda* се предлагат и конкретни примерни текстове за изменение и допълнение на НПК. Чрез умелото използване на сравнително-правния подход са проучени и изследвани и законодателствата на други държави като Руската федерация, Франция, Германия и Украйна.

Поради това настоящият дисертационен труд се явява полезен, навременен и актуален. В него се съдържат редица съществени приноси моменти, които са от значение за теорията, практиката и законотворческия процес. По този начин може да се приеме, че целите и задачите на изследването са изпълнени успешно. За това са допринесли богатите познания на докторанта и от други области на правото и най-вече практиката му като действащ съдия.

В дисертационния труд се открояват и редица **конкретни приноси моменти** като по-значимите от тях могат да се обобщят така:

Глава първа е посветена на понятието за нарушението в наказателния процес. За първи път в българската правна литература е подложено на изследване същественото процесуално нарушение като деяние. Последователно са поставени на обсъждане формите на деянието, в които се изразява нарушението на процесуалните правила (действие и

бездействие), неговият обществен резултат, противоправност и неправомерност. Много добре е обоснована тезата, че обект на нарушението на процесуалните правила е наказателнопроцесуалната форма. Изследвани са формите, в които може да се осъществи нарушението на процесуалните правила и неговият субект и субективна страна (умисъл и непредпазливост). На базата на тези научни постановки е формулирано и определението на нарушението на процесуалните правила като виновно, противообществено, противоправно или неправомерно деяние. В тази връзка умело е използвана аналогията с наказателното право, административното право и достиженията на общата теория на правото.

Научни приноси от теоретично и практическо естество се съдържат и в отграничението на нарушението на процесуалните правила: от правонарушението; от очевидната фактическа грешка; от непълнотата на доказателствения материал и от необосноваността на постановения акт. В дисертационния труд е предложена примерна класификация на процесуалните нарушения. Особено полезен за теорията, а и за практиката е анализът на съществените и несъществени, абсолютни и относителни, отстраними и неотстраними процесуални нарушения, както и изследването на техните правни последици. В тази връзка правилно се поддържа, че опитът на законодателя по чл.249, ал.4, т.1 и 2 НПК да изброи изчерпателно съществените процесуални нарушения на досъдебната фаза едва ли е най-добрият законодателен подход.

В глава втора са изследвани нарушенията на процесуалните правила, свързани с ограничаване на правата на обвиняемия на досъдебната фаза. Като приносен момент трябва да се оцени детайлният анализ на реквизитите на постановлението за привличане на обвиняем по чл.219, ал.3, т.1-6 НПК и сполучливият опит да се посочи липсата на кои реквизити е съществено и кога нарушението, макар и да липсва някой

реквизит трябва да се оценява като несъществено нарушение. В тази връзка е проучена и противоречивата практика като са дадени собствени разрешения за нейното преодоляване.

Ценно за практикуващите юристи е и обобщението на съществените процесуални нарушения при предявяване на постановлението за привличане на обвиняем и разпита на обвиняемия. Направено е и мотивирано предложение *de lege ferenda*, разпоредбата на чл.221 НПК да се допълни като се регламентира органът да пристъпи незабавно към разпит на обвиняемия не само след предявяване на постановлението за привличане на обвиняем, но и след предявяването на протокола от първото действие по разследването срещу лицето. Обобщени са и съществените процесуални нарушения, които могат да се допуснат при провеждането на самия разпит на обвиняемия, което е от полза за практикуващите юристи. Детайлно са изследвани двата начина по които може да бъде съществено накърнено правото на обвиняемия на лично участие в досъдебното производство – когато не е бил редовно призован или когато е даден ход на задочно производство без да са били налице предпоставките за това. Изследвани са и съществените процесуални нарушения при назначаването на служебен защитник. Проучена е и противоречивата практика на съдилищата когато служебният защитник не е назначен по правилата на Закона за правната помощ.

Във връзка с правото на обвиняемия да получи писмен или устен превод когато не владее български език е направено удачно предложение *de lege ferenda* да се допълни разпоредбата на чл.55, ал.4 НПК, като се включи сред документите, които се връчват и препис от протокола за първото действие по разследването срещу лицето. Убедително е защитена тезата, че накърняване на правото на обвиняемия да прави искания в хода на участието си в процеса е от категорията на съществените нарушения. Предлага се да се разшири предметния обхват на чл.249, ал.4, т.1 НПК като

се включи сред изброените съществени процесуални нарушения и накърняване на правото на обвиняемия да обжалва актовете на органите, които накърняват неговите права и законни интереси. Във връзка с призоваването на пострадалия е направено предложение за бъдещо изменение на чл. 227, ал.3 и ал.4 НПК, от които текстове да отпаднат думите „в страната“, за да се призовава пострадалия, независимо дали е посочил адрес за призоваване в страната или извън нея. От значение за практиката са и визираните две хипотези, когато не е допуснато съществено процесуално нарушение, поради неучастието на защитника при провеждането на действия по разследването и други процесуални действия

В *глава трета* е направен анализ на съществените процесуални нарушения, довели до ограничаване на правата на пострадалия, оцетеното юридическо лице, защитника, повереника и особения представител.

Допълнена е със собствени аргументи тезата, изразена в доктрината, че правата на пострадалия не могат до възникнат или до не възникнат по волята на носителя им. Те се предвиждат в съответния нормативен акт и могат да се упражнят или не от техния титуляр. Затова правилно се настоява разпоредбата на чл.75, ал.3 НПК при бъдещо изменение на закона да се прецизира и редактира в този смисъл.

Съгласно чл.75, ал.2 НПК органът уведомява пострадалия за образуването на производството, ако той е посочил адрес за призоваване в страната. В дисертационния труд този текст е подложен на основателен критичен анализ като е доказано и противоречието му със съответните европейски стандарти. Затова трябва да бъде споделена поддържаната теза, че пострадалият трябва винаги да бъде уведомяван за образуването на производството, независимо дали е посочил адрес за призоваване или не. Пресилено е да се твърди, че нарушаването на правото на пострадалия да присъства при извършването на действия по разследването никога не може

да се квалифицира като съществено процесуално нарушение. Но ценното е, че това становище дава повод да се проведат научни и практически дискусии, при които да се анализира този проблем.

Предлага се да се прецизира разпоредбата на чл.249,ал.4, т.2 НПК като се добави и правото на пострадалия да получи препис от постановлението за прекратяване или спиране на досъдебното производство.

В детайли е анализирано и правото на пострадалия да има повереник, което е от важно значение за доктрината и практиката. Излагайки и свои аргументи в дисертационни труд се споделя тезата, че чл.249, ал.4, т.2 НПК трябва да се допълни като се приеме че е налице съществено процесуално нарушение и когато е нарушено правото на пострадалия да има повереник. Добре е защитена и другата поддържана теза, че разпоредбата на чл. 249, ал.4, т.1 и т.2 НПК трябва да се допълни и в друг смисъл, като се регламентира, че е допуснато отстранимо съществено процесуално нарушение и когато на досъдебното производство са ограничени или накърнени правата на защитника и повереника.

За правото на конфиденциалност са изследвани практическите хипотези на съществено нарушаване на това право. Направено е удачно предложение за допълнение на чл.136, ал.2 НПК, който препраща към чл.33 от Закона за адвокатурата и дава защита на кореспонденцията и книгата, но само когато се касае до лице, което упражнява адвокатска професия. От такава защита обаче се нуждае и кореспонденцията и книгата на лицата, които участват като защитници или повереници без да имат адвокатска правоспособност. Затова това предложение *de lege ferenda* заслужава вниманието на българския законодател. В тази връзка се препоръчва при претърсване и изземване в адвокатска кантора да присъства и представител на адвокатската колегия като гаранция за

осигуряване на правото на конфиденциалност, което би било една добра практика.

Подкрепено с достатъчно научни аргументи е и изразеното становище да се предвидят допълнителни права на ощетеното юридическо лице, да се осигурят процесуалните гаранции, необходими за реализирането на тези права, да се предвиди, че нарушаването на тези права също би довело до съществено процесуално нарушение.

По темата на дисертационния труд са публикувани пет статии – Съществени отстраними нарушения на процесуалните правила; Нарушения на процесуалните правила в наказателното производство – исторически преглед; Наказателнопроцесуална форма, процесуален формализъм и нарушения на наказателнопроцесуалната форма; Съществени нарушения на процесуалните правила, свързани с правото на обвиняемия да дава обяснения в досъдебното производство; Съществени нарушения на процесуални права на пострадалия или на неговите наследници в досъдебната фаза на наказателния процес през призмата на чл.249, ал.4, т.2 НПК.

Авторефератът е изготвен при спазването на всички нормативни правила, а приносните моменти са отразени акуратно и точно.

Затова приемам, че са изпълнени минималните национални изисквания по чл.2б, ал.2 и 3 от ЗРАСРБ, съответно по чл.24, ал.1 от Правилника за прилагане на ЗРАСРБ за образователната и научна степен „доктор“.

Предвид изложеното, в **заключение:**

Давам на дисертационния труд на *Мартин Рачков Баев*, на тема *„Нарушения на процесуалните правила в досъдебната фаза на наказателния процес“* положителна оценка и си позволявам да препоръчам да му бъде присъдена научната и образователна степен

„доктор”, професионално направление 3.6 Право, научна специалност
Наказателнопроцесуално право (Наказателен процес).

март 2022 г.

Изготвил рецензията:

М. Чинова